

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан географічного факультету:

доцент, д. геогр. н. Заячук М. Д.

01 вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА РАЙОНОЛОГІЯ ТА
ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

Вид дисципліни (за компонентом ОПП): обов'язкова

Освітньо-професійна програма: Регіональний розвиток і просторове планування

Спеціальність: 106 «Географія»

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою: географічний

Мова навчання: українська

Чернівці, 2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни **«Суспільно-географічна районологія та основи регіональної політики»** складена відповідно до освітньо-професійної програми «Регіональний розвиток і просторове планування» спеціальності: 106 «Географія», галузі знань: 10 «Природничі науки», затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 3 від 28 лютого 2022 року).

Складена на основі: «Навчальної програма навчальної дисципліни «Суспільно-географічна районологія та основи регіональної політики» (розробник – професор Джаман В. О.) і типових програм, затверджених та рекомендованих МОНМСУ - «Суспільно-географічна районологія», «Основи регіональної політики в Україні (економіко-географічний аспект)». Індекс УМОУ - 0118/16.89

Розробник програми: Джаман Василь Олексійович, професор кафедри географії України та регіоналістики, доктор географічних наук, професор.

Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики

Протокол № 14 від “01” вересня 2022 року

Завідувач кафедри _____ Іван КОСТАЩУК

Погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Регіональний розвиток і просторове планування».

Гарант освітньо-професійної програми _____ Мирослав ЗАЯЧУК

Схвалено методичною радою географічного факультету

Протокол № 2 від “01” вересня 2022 року

Голова методичної ради факультету _____ Микола ПАСІЧНИК

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Мета викладання дисципліни

Метою дисципліни є формування у майбутніх фахівців знань і навичок, необхідних для комплексного дослідження господарства регіонів, соціально-економічного районування територій різних масштабів, теоретичних основ управління розвитком регіону, прийняття відповідних управлінських рішень.

1.2. Завдання вивчення дисципліни.

Основні **завдання** вивчення дисципліни:

- розкрити поняттєво-термінологічний апарат суспільно-географічної районології;
- проаналізувати історію формування вітчизняних районологічних знань;
- висвітлити наукові засади вивчення процесу суспільно-географічного районоутворення;
- розкрити методику дослідження структури суспільно-географічного району;
- розкрити зміст методу суспільно-географічного районування;
- охарактеризувати зарубіжний досвід районування;
- розкрити поняттєво-термінологічний апарат регіональної політики;
- розкрити методичні підходи до оцінки рівнів соціально-економічного розвитку регіонів;
- розкрити основні засади державної стратегії регіонального розвитку;
- розкрити систему планування та прогнозування розвитку регіону;
- розкрити зміст основних напрямів регіональної політики в Україні.

1.3. Компетенції, якими має оволодіти студент в процесі вивчення дисципліни

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Працювати самостійно, розробляти стратегії та керувати часом. Здатність скеровувати зусилля, поєднуючи результати різних досліджень та аналізу, представляти результат вчасно.

ЗК 2. Здатність бути критичним та самокритичним. Вміти реально оцінювати власні можливості, результати та шляхи їх досягнення при розробці проектів та вирішенні завдань. Здійснювати критичне осмислення регіональних проблем.

ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Керуючись науково обґрунтованими принципами та особливостями перебігу суспільно-географічних процесів вирішувати нагальні проблеми з управління, планування та розвитку регіонів.

ЗК 6. Здатність приймати ґрунтовні рішення та застосовувати знання на практиці.

ЗК 7. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. Знання стандартів необхідних для наукового дослідження та публікування, включаючи критичну обізнаність та академічну доброчесність.

ЗК 8. Здатність працювати в команді. Здатність працювати в команді, виконуючи провідну роль, в міжнародній та мультикультурній групі. Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команд та колективів. Усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань при проектуванні чи плануванні розвитку регіонів.

ЗК 9. Здатність мотивувати людей і досягати спільних цілей. Здатність виступати з усними повідомленнями, ставити запитання, дискутувати, вести ділове спілкування в усній або в письмовій формі.

ЗК 10. Здатність до сприяння, пропонування та збереження навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.

ЗК 11. Здатність до розроблення та управління проектами. Здатність правильно розмовляти та писати згідно різних комунікативних стилів, а саме: неофіційного, офіційного та наукового.

ЗК 12. Здатність продовжити навчання з високим ступенем автономії.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 1. Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм природничої та суспільної географії, ідей для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

ФК 2. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку та взаємодії природи і суспільства й уміння їх використовувати у професійній, соціальній, педагогічній діяльності.

ФК 3. Здатність до наукового аналізу, в тому числі у міжнародному контексті, сучасних проблем та особливостей взаємодії природи і суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, регіонального розвитку і просторового планування для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку.

ФК 8. Здатність використовувати географічні знання і практичні навички для розробки та впровадження механізмів територіального менеджменту, районного планування, складання планів та програм соціально-економічного розвитку регіонів.

ФК 12. Здатність управління робочими або навчальними процесами, які є складними непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.

Програмні результати навчання (ПРН):

Знання:

ПРН 2. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати уміння працювати в команді.

ПРН 7. Брати участь у розробленні програм та стратегій міського та регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня.

ПРН 9. Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг.

ПРН 16. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, академічної доброчесності, професійного кодексу поведінки.

2.1. Загальна інформація

[illegible]

2.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи суспільно-географічної районології та регіонального розвитку.											
Тема 1. Вступ. Предмет, метод і завдання дисципліни «Суспільно-географічна районологія та основи регіональної політики».	16	4	2			10						
Тема 2. Суспільно-географічне районування та територіальна організація господарства.	21	4	2			15						
Тема 3. Види і схеми суспільно-географічного районування території України.	19	4				15						
Тема 4. Загальні положення регіональної політики: суть, особливості і основні завдання.	19	4	3			12						
Разом за ЗМ1	75	16	7			52						
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Конструктивні суспільно-географічні проблеми регіонального розвитку											
Тема 5. Проблеми оцінки сучасної регіональної політики в Україні.	19	4	2			13						
Тема 6. Проблема суспільно-географічної оцінки території як матеріальної бази регіонального розвитку.	20	3	2			15						
Тема 7. Концепція раціонального розміщення продуктивних сил України.	16	4	2			10						
Тема 8. Проблема стратегічного планування сталого і збалансованого регіонального розвитку.	20	3	2			15						
Разом за ЗМ 2	75	14	8			53						
Усього годин	150	30	15			105						

2.3. Теми практичних (семінарських) занять

№	Назва теми	Годин	Балів
1	Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів.	2	4
2	Територіальний поділ праці й спеціалізація суспільно-географічних районів. Регіон у системі територіального поділу праці.	2	4
3	Теоретичні основи і методологічні аспекти регіональної економіки. Теорії економічного розвитку регіонів.	3	6
4.	Суспільно-географічна концепція регіонального розвитку України.	2	4
5	Методика оцінки передумов і чинників формування та реалізації регіональної політики в Україні.	2	4
6	Проблема функціональної цілісності процесу регіонального розвитку.	2	4
7	Концепція регіонального управління соціально-економічним розвитком України.	2	4

3. ЗМІСТ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЇЇ ВИКОНАННЯ:

1. Проблема суспільно-географічного районування України.
2. Проблема раціонального і оптимального розміщення продуктивних сил.
3. Проблемні території України.
4. Проблема регулювання регіональним природокористуванням.
5. Проблема управління трудовими ресурсами та розселенням населення регіону.
6. Проблема управління міжгалузевим регіональним виробничо-інфраструктурним комплексом.
7. Проблема управління міжгалузевим регіональним соціально-інфраструктурним комплексом.
8. Проблема управління містом.
9. Проблема бюджетно-фінансового регулювання регіональним розвитком.
10. Проблема територіальної організації національної безпеки України.
11. Проблема удосконалення рівнів управління регіональним розвитком України.
12. Проблема використання Україною зарубіжного досвіду здійснення регіональної політики та регіонального розвитку.

4. ТЕМИ ІНДЗ:

1. Значення суспільно-географічної районології та регіональної політики.
2. Соціально-економічна сутність районування.
3. Завдання суспільно-географічного районування.
4. Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного районування.
5. Конструктивна роль суспільно-географічного районування.
6. Територіальний поділ праці й спеціалізація суспільно-географічних районів.
7. Принципи формування суспільно-географічних районів.
8. Організаційні форми ТВК.
9. Виробнича та соціальна інфраструктура регіону.
10. Сутність регіональної економіки. Об'єкт і предмет дослідження.
11. Завдання регіональної економіки.
12. Глобалізація та регіоналізація як закономірності розвитку сучасної економіки.
13. Об'єкти і суб'єкти державної регіональної політики.
14. Пріоритетні завдання державної регіональної економічної політики.
15. Специфіка проведення регіональної економічної політики в Україні.
16. Основні напрями зміцнення позицій регіонів на національному та міжнародному ринках.
17. Етапи та механізми реалізації державної регіональної економічної політики.
18. Основні види регіональної політики та їх зміст.
19. Внесок суспільної географії в удосконалення процесу управління регіональним розвитком України.
20. Зміст та завдання стратегії і тактики регіонального розвитку України.

5. МОДУЛЬ-КОНТРОЛЬ

Перелік запитань для проведення підсумкового модульного контролю із курсу «Суспільно-географічна районологія та основи регіональної політики»:

1. Предмет, метод, мета і завдання курсу «Суспільно-географічна районологія та основи регіональної політики».
2. Значення суспільно-географічної районології та регіональної політики.
3. Співвідношення понять «розміщення» і «територіальна організація» продуктивних сил.
4. Понятійно-термінологічний апарат предмету «Суспільно-географічна районологія та основи регіональної політики».
5. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів.
6. Соціально-економічна сутність районування.
7. Завдання суспільно-географічного районування.
8. Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного районування.
9. Сучасний стан інтегрального суспільно-географічного районування в Україні.
10. Конструктивна роль суспільно-географічного районування.
11. Види суспільно-географічного районування.
12. Територіальний поділ праці й спеціалізація суспільно-географічних районів.
13. Регіон у системі територіального поділу праці.
14. Принципи формування суспільно-географічних районів.
15. Галузева і територіальна структура регіону.
16. Виробнича підсистема регіону (виробничий комплекс).
17. Організаційні форми ТВК.
18. Виробнича та соціальна інфраструктура регіону.
19. Форми просторової організації господарства та розселення.
20. Схеми суспільно-географічного районування території України.
21. Сутність регіональної економіки. Об'єкт і предмет дослідження.
22. Завдання регіональної економіки.
23. Методологічна основа і методи дослідження регіональної економіки.
24. Теорії економічного розвитку регіонів.

25. Економічні закони та закономірності розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів.
26. Фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів.
27. Структурний аналіз розміщення продуктивних сил.
28. Глобалізація та регіоналізація як закономірності розвитку сучасної економіки.
29. Поняття регіональної економічної політики.
30. Об'єкти і суб'єкти державної регіональної політики.
31. Мета регіональної економічної політики.
32. З історії розвитку регіональної політики в Україні.
33. Регіональна політика за рубежом.
34. Пріоритетні завдання державної регіональної економічної політики.
35. Специфіка проведення регіональної економічної політики в Україні.
36. Внутрішні чинники конкурентоспроможності регіону.
37. Зовнішні фактори конкурентоспроможності регіону.
38. Основні напрями зміцнення позицій регіонів на національному та міжнародному ринках.
39. Етапи та механізми реалізації державної регіональної економічної політики.
40. Загальні особливості регіональної політики.
41. Теоретико-методологічні засади регіональної політики.
42. Основні види регіональної політики та їх зміст.
43. Внесок суспільної географії в удосконалення процесу управління регіональним розвитком України.
44. Зміст та завдання стратегії і тактики регіонального розвитку України.
45. Поняття «територія» в сучасній суспільній географії.
46. Традиційні чинники процесу регіонального розвитку.
47. Нові чинники регіонального розвитку за ринкових умов.
48. Генеральна схема планування території України.
49. Оцінка геополітичного положення території України.

50. Особливості раціонального природокористування в Україні.
51. Регіональні відмінності у рівні соціально-економічного розвитку.
52. Регіональні відмінності екологічної ситуації.
53. Теоретико-методологічні основи розміщення продуктивних сил.
54. Територіальні соціально-економічні комплекси і регіональні програми.
55. Нові активні форми розміщення продуктивних сил.
56. Суть процесу соціально-економічного та екологічного розвитку.
57. Загальна оцінка сучасних теорій регіонального розвитку.
58. Державне регулювання регіонального розвитку.
59. Внесок суспільної географії у вивчення процесу регіонального розвитку.
60. Значення проблеми збалансованого розвитку, її суть та інформаційна база.
61. Методологічні основи стратегічного планування.
62. Завдання державної стратегії регіонального розвитку України.
63. Сталий і збалансований розвиток як результат дії стратегічного планування.
64. Прогнозування регіонального розвитку.
65. Індикативне планування регіонального розвитку.
66. Рівні управління регіональним розвитком.
67. Проблема суспільно-географічного районування України.
68. Проблема раціонального і оптимального розміщення продуктивних сил.
69. Проблемні території України.
70. Проблема регулювання регіональним природокористуванням.
71. Проблема управління трудовими ресурсами та розселенням населення регіону.
72. Проблема управління міжгалузевим регіональним виробничо-інфраструктурним комплексом.
73. Проблема управління міжгалузевим регіональним соціально-інфраструктурним комплексом.
74. Проблема управління містом.
75. Проблема бюджетно-фінансового регулювання регіональним розвитком.

76. Проблема територіальної організації національної безпеки України.
77. Проблема удосконалення рівнів управління регіональним розвитком України.
78. Проблема використання Україною зарубіжного досвіду здійснення регіональної політики та регіонального розвитку.

6. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ КУРСУ

6.1. Методи контролю

Контроль знань студентів ґрунтується на здійсненні поточного і підсумкового контролю при застосуванні таких способів діагностики, як практичні і самостійні роботи, тестування, індивідуальні завдання, письмове і усне опитування. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Модульний контроль проводиться у вигляді письмового фронтального опитування.

Форма підсумкового контролю - іспит, що полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі відповідей на підсумковому модулі, результатів виконання ним певних видів робіт.

Методами контролю є: усний, письмовий (розгорнута відповідь), тестовий, графічний при застосуванні індивідуальної та фронтальної перевірки знань, умінь і навичок студентів.

1. Контроль засвоєння *лекційного і самостійно опрацьованого* теоретичного матеріалу здійснюється на основі модульного (письмового) фронтального опитування, в тому числі – тестування.

2. Контроль засвоєння знань та набуття умінь і навиків при виконанні *практичних робіт* здійснюється шляхом їх поточної перевірки.

3. Контроль виконання *індивідуальних завдань* здійснюється за бажанням студентів, як додаткових (необов'язкових для виконання всіма студентами) науково-дослідницьких завдань шляхом оцінювання виконаних рефератів та усного індивідуального захисту результатів дослідження.

6.2. Розподіл балів, які отримують студенти

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни (до 100 балів) є сумою оцінок компетентностей (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності, за виконані ІНДЗ та контрольний модуль (іспит). Максимальна кількість балів, яку може отримати студент до іспиту, у сумі становить 60 балів. Інші 40 балів відводиться на підсумковий модуль (іспит). Питання *самостійної роботи* включені до завдань модульного контролю і оцінюються при модульному контролі. Додатково студент може отримати до 10 балів за виконання ІНДЗ. Підсумкова оцінка виставляється за сумою всіх отриманих балів згідно шкали оцінювання. При цьому в екзаменаційній відомості зазначається сумарна кількість набраних балів, оцінка за шкалою ECTS і оцінка за національною шкалою.

6.3. Шкала оцінювання.

Поточне опитування, тестування та самостійна робота	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1	
Т 1	8
Т 2	8
Т 3	8
Т 4	6
Сума	30
Змістовий модуль 2	
Т 5	8
Т 6	7
Т 7	8
Т 8	7
Сума	30
Іспит	40
Всього	100

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

7.1. Базова (основна)

1. Пістун М.Д., Мезенцев К.В., Тьорло В.О. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. – 130 с.
2. Пістун М.Д., Мельничук А.Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку України: Навчальний посібник. . – К.: ВПЦ «Київський університет», 2013. – 290 с.
3. Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005.
4. Коваль Я.В., Антоненко І.Я. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005.
5. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: Вид. Паливода А.В.. 2006.
6. Клиновий Д.В., Пепа Т.В. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.
7. Олійник Я.Б. та ін. Регіональна економіка. – К., 2007. – 444 с.
8. Іщук С.І., Гладкий О.В. Регіональна економіка. – К.: Знання, 2013.
9. Мезенцев К.В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – 253 с.

10. Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. Суспільно-географічне районування України. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2000. – 228 с.
11. Пістун М.Д. Суспільно-географічне районування України. Текст лекцій. – К.: ВЦ «Київський університет», 2000. – 41 с.
12. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком. – К.: Вища школа, 2000. – 224 с.

7.2. Допоміжна

13. **Dzhaman V., Koliadynskyu P.** Big Towns: Territorial-Functional Organization and Strategy of Development (the Case of Chernivtsi). – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. – 226 p.
14. **Джаман В.О.** Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
15. **Джаман В.О.** Методологічні засади дослідження відповідності систем розселення територіальній структурі суспільно-географічних комплексів // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2004. – Вип. 55. – С. 87-92.
16. **Джаман В.О.** Міста – опорні центри територіальних систем розселення слабоурбанізованих регіонів (на матеріалах Західної України) // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 199: Географія. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 116-124.
17. **Джаман В.О.** Територіальна структура систем розселення – каркас просторової організації суспільно-географічних комплексів // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – Вінниця: Антекс – УЛТД, 2004. – Вип. 4. – С. 101-107.
18. **Джаман В., Гігейчук С.** Суспільно-географічне районування території України: історія та перспективи // Історія української географії та картографії. – Тернопіль, 2007. – С. 134-138.